

Evaluatieontwerp GSA's

Inhoudsopgave

1. Achtergrond	3
2. Een evaluatieontwerp	3
3. Relatie tussen veiligheid en sociale acceptatie	4
4. Alliantie als middel	4
5. GSA's najaar 2011	5
5.1 De allianties.....	5
5.2 Overeenkomsten in aanpak GSA's.....	6
6. Inrichting evaluatieontwerp GSA	8
6.1 Centrale vragen.....	8
6.2 Inrichting van het onderzoek	8
6.2.1 <i>Metingen vooraf, tussentijds en achteraf</i>	8
6.2.2 <i>In te zetten onderzoeksmethodieken</i>	9
6.3 Verschillende onderzoeksopties	10

1. Achtergrond

Een grote meerderheid van de Nederlandse bevolking staat neutraal tot zeer positief tegenover homoseksualiteit. Bepaalde groepen denken echter (veel) negatiever over homoseksualiteit dan de gemiddelde Nederlander: ouderen, middelbare scholieren, Turkse, Marokkaanse en Antilliaanse jongeren en mensen met een orthodox religieuze achtergrond (OCW, 2007). Het vierde kabinet Balkenende stelde het vergroten van de sociale acceptatie van lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en biseksuele mannen en vrouwen centraal¹. Uit de operationele doelen in de nota kan worden afgeleid dat acceptatie betekent dat homoseksualiteit bespreekbaar is, dat homoseksualiteit geen geweld oproept en dat de omgeving van homoseksuelen 'vriendelijk' is voor hen (OCW, 2007).

Uit de sectoren onderwijs, werk, sport en ouderen kwamen signalen dat verschillende maatschappelijke organisaties met homo-organisaties wilden samenwerken. Dit kabinet wilde met subsidies aan de landelijke gay-straight-allianties de initiatieven tot samenwerking tussen homo-organisaties en maatschappelijke organisaties stimuleren. De totstandkoming van deze allianties werd als een van de middelen gezien om het doel van het homo-emancipatiebeleid, het vergroten van de sociale acceptatie, te bereiken. De opvatting dat verandering alleen vanuit de maatschappij zelf kan komen en dat juist de hetero's in die sectoren een homovriendelijk klimaat kunnen scheppen lag daaraan ten grondslag. Daarom werd bijvoorbeeld niet gekozen voor een overheids campagne gericht op acceptatie. Een van de achterliggende gedachten is het idee dat het verstrekken van één subsidie aan een alliantie van organisaties de kans vergroot op samenhangende activiteiten die elkaar versterken en die bovendien eerder zullen worden doorontwikkeld na afloop van een subsidie. Ook blijft de samenwerking na afloop van de subsidie mogelijk (deels) bestaan en wordt de aandacht voor LHBT-ers wellicht meer vanzelfsprekend in de mainstreamorganisaties. Bij het verstrekken van subsidies aan allerlei losstaande projecten die op zich een vergelijkbare doelstelling nastreven, is de kans groter dat ze niet worden doorgezet en dat er geen sprake is van samenhang van projecten. Al deze zaken zijn intermediaire doelen van het beleid.

Het nieuwe kabinet kiest voor een ander accent bij het homo-emancipatiebeleid (OCW, 2011). De belangrijkste doelstelling is het vergroten van de veiligheid van homoseksuele mannen, lesbische vrouwen, biseksuelen en transgenders. Er is echter een duidelijk verband tussen sociale acceptatie en veiligheid: het gebrek aan sociale acceptatie leidt onder andere tot ervaringen met geweld. homoseksuelen moeten veilig voor hun seksuele voorkeur uit kunnen komen. Door het bevorderen van sociale acceptatie wordt gewerkt aan de primaire beleidsdoelstelling, het vergroten van de veiligheid. De vorming en instandhouding van allianties is een van de middelen om deze primaire beleidsdoelstelling te realiseren. De reeds bestaande allianties op het gebied van sport, werk, ouderen en onderwijs worden gecontinueerd en moeten daarnaast worden verbreed en verdiept. Met verbreden wordt bedoeld dat het aantal deelnemers aan de allianties wordt uitgebreid. Het doel daarvan is het bereiken van nieuwe doelgroepen. De aanpak moet worden verdiept, zodat homoseksualiteit bijvoorbeeld een vast onderwerp wordt binnen opleidingen of dat wordt aangetoond dat samenwerken een meerwaarde heeft voor de betrokken organisaties. Daarnaast wordt de allianties gevraagd om expliciete aandacht te geven aan lesbische vrouwen, biseksuelen en transgenders. Blijkbaar was de aandacht in de voorgaande periode te veel uitgegaan naar homoseksuele mannen. Verder is het voornemen van het kabinet om nieuwe allianties, onder andere op het terrein van wonen, te gaan ondersteunen.

2. Een evaluatieontwerp

In deze notitie wordt een onderzoeksontwerp uitgewerkt gericht op het bepalen van de effectiviteit van de allianties. OCW wil een robuuste evaluatie van de effecten en van de achterliggende mechanismen, waarbij de wetenschappelijke kennis die beschikbaar is voor de uitvoering van goed evaluatieonderzoek optimaal wordt gebruikt. Het gaat hier om een algemeen ontwerp dat geschikt is voor de evaluatie van elk van de allianties. Uitgangspunt is dat beschikbare data en bestaand onderzoek worden benut bij de opzet van ontwerp. Het onderzoeksontwerp richt zich op de subsidieaanvraag 2012, 2013 en 2014 voor de bestaande allianties (werk, sport, ouderen en onderwijs) en op de nieuwe alliantie wonen.

Hieronder behandelen we in paragraaf 3 eerst de relatie tussen veiligheid en sociale acceptatie, waarop het

beleid deels is gebaseerd. Vervolgens wordt in paragraaf 4 een korte schets gegeven van de wetenschappelijke inzichten over de inzet van allianties als middel om bepaalde beleidsdoelstellingen te bereiken. In paragraaf 5 geven we een korte beschrijving van de vijf allianties waarop het ontwerp betrekking heeft. In de laatste paragraaf bespreken we het ontwerp voor het onderzoek.

3. Relatie tussen veiligheid en sociale acceptatie

Volgens de theorie van de 'minority stress' draagt homoseksualiteit in meerdere of mindere mate bij aan de stress die een persoon ervaart. Stress kan tot mentale en fysieke problemen leiden (zie bijvoorbeeld Meyer, 2003; Sandfort et al, 2003; Keuzenkamp (red), 2010). De stress ontstaat doordat LHBT-ers (soms) niet geaccepteerd worden en zich (soms) niet geaccepteerd voelen. Heteroseksualiteit is de norm waarmee mensen in de huidige maatschappij worden opgevoed. Afwijken van deze norm wordt niet door iedereen geaccepteerd en heeft – in sommige situaties – tot gevolg dat de LHBT-er zich niet gemakkelijk of onveilig voelt, zonder dat direct sprake hoeft te zijn van negatief gedrag gericht op de LHBT-er. Het afwijken van de norm heeft tot gevolg dat sommige mensen vooroordelen uiten, LHBT-ers negatief bejegenen of zelfs verbaal of fysiek agressief zijn naar LHBT-ers (objectieve veiligheid²). De veiligheidsbeleving wordt niet alleen beïnvloed doordat een LHBT-er zelf of in de naaste omgeving een incident meemaakt, maar wordt eveneens beïnvloed door berichtgeving in de media (Keuzenkamp en Oudejans, 2011). In het beschreven model leidt een verbetering van de sociale acceptatie in ieder geval tot een verbetering van de veiligheid. Wetenschappelijk onderzoek levert indicaties die de net geschetste theorie onderbouwen. Er is sprake van een samenhang tussen sociale acceptatie en veiligheid, maar een causale relatie is niet aangetoond (Keuzenkamp en Oudejans, 2011).

4. Alliantie als middel

Een alliantie is als middel gekozen om een proces opgang te brengen waarmee de sociale acceptatie en veiligheid van LHBT-ers toeneemt. Allianties of sociale samenwerkingsverbanden zijn al enige decennia onderwerp van wetenschappelijk onderzoek. Zonder compleet te willen zijn schetsen we een globaal beeld dat het denken over sociale samenwerkingsverbanden weergeeft.

Sociale samenwerkingsverbanden refereren aan allerlei uiteenlopende allianties tussen organisaties en sectoren en zijn gericht op de aanpak van een specifiek issue (Gillies, 1998; Benn, 2010). Een deel van de studies over samenwerkingsverbanden richt zich op de meerwaarde van (internationale) samenwerking tussen bedrijven en andere gaan over de samenwerking tussen bijvoorbeeld overheden, ngo's, non-profit organisaties, sociale bewegingen of individuele burgers. Een voorbeeld van een onderzoek naar de laatste samenwerkingsvorm is een meta-analyse uit de jaren negentig over allianties die de gezondheid van burgers in bepaalde wijken willen bevorderen (Gillies, 1998). In dit artikel wordt onder andere geconcludeerd dat allianties werken, het gewenste effect hebben op de burgers, als zoveel mogelijk partijen die betrokken zijn participeren in de alliantie en als de macht binnen de alliantie wordt gedeeld. Tegelijk constateert Gillies dat veel evaluaties zich alleen richten op het effect op de burgers, maar dat niet wordt gekeken naar de meerwaarde in een regio of de buurt van de allianties zelf.

Niet alle studies over sociale samenwerkingsvormen zijn eenduidig in hun uitkomsten. Dit kan vooral worden verklaard uit de verschillen in opvattingen over wat een sociale samenwerkingsvorm is en vanuit welk perspectief de onderzoeker naar het onderwerp kijkt, aldus Suzanne Benn (2010). Zij ziet de sociale samenwerkingsverbanden als een antwoord op het probleem dat een overheid niet alle complexe vraagstukken, als duurzaamheid en mensenrechten, in een snel veranderende samenleving zelf kan oplossen. Aan de hand van de uitgebreid literatuuronderzoek pleit ze ervoor om samenwerkingsverbanden te evalueren met behulp van de succesfactoren voor 'social governance'³ en succesfactoren voor het lerend vermogen van de samenwerkingsverbanden. Kritische succesfactoren die in de verschillende onderzoeken die Benn citeert

² Objectieve veiligheid is overigens niet eenvoudig objectief te meten. Vaak wordt bij de operationalisatie gebruik gemaakt van de gebeurtenissen zoals die door de LHBT-er of in diens directe omgeving zijn waargenomen. Een herinnering krijgt de betekenis die een persoon er aan geeft.

³ Benn verstaat onder social governance niet een goed bestuur, maar kiest voor een definitie waarbij het gaat om samenwerkende organisaties en zelfgeorganiseerde netwerken die werken aan een gezamenlijk doel dat de deelnemers willen bereiken daar waar de overheid er niet het geëigende gremium is om het probleem aan te pakken.

naar voren komen, zijn onder meer een goed gedefinieerd gemeenschappelijk doel, vertrouwen door regelmatige formele en informele communicatie, lerend vermogen van het netwerk, niet-hiërarchische besluitvorming, en gezamenlijke probleemoplossing.

Door de OECD (2006a) is een verkenning naar sociale samenwerkingsverbanden gericht op duurzame ontwikkeling uitgevoerd. Zij stellen dat veel samenwerkingsverbanden zich richten op het faciliteren van verandering en niet op de verandering zelf. De rapportage richt zich specifiek op dit type samenwerkingsverbanden. Zij concluderen dat er weinig robuuste evaluaties zijn uitgevoerd, zeker als het gaat om de faciliterende samenwerkingsverbanden. Met name het ontbreken van heldere doelen en het ontbreken van een analyse over alternatieve aanwending van de middelen (opportunity costs) die aan de samenwerkingsverbanden worden besteed, zorgen ervoor dat de evaluaties niet robuust genoeg zijn. De OECD (2006b) heeft een gids voor het aangaan van samenwerkingsverbanden opgesteld waarin succesfactoren worden benoemd.

Al met al lijken er voldoende aanwijzingen te zijn dat allianties, onder bepaalde voorwaarden, effectief kunnen zijn. In het evaluatieonderzoek dienen deze voorwaarden aandacht te krijgen. De mate waarin daaraan al dan niet is voldaan, kan immers (deels) een verklaring zijn voor het effect van de specifieke alliantie voor het bereiken van de gestelde doelen. Zoals gezegd zijn die doelen tweemaal. Uiteindelijk moeten die allianties bijdragen aan het vergroten van de sociale acceptatie en veiligheid van LHBT's, maar er zijn uiteraard ook andere factoren die daar invloed op hebben. Het is vooral van belang na te gaan in hoeverre de intermediaire doelen zijn bereikt: is de aandacht voor LHBT-ers zoals beoogd beter verankerd in de mainstreamorganisaties.

5. GSA's najaar 2011

5.1 De allianties

Onderwijsalliantie voor Seksuele Diversiteit

De onderwijsalliantie bestaat uit AOb, CNV Onderwijs, CBOO, EduDivers en COC. Zij vormen, met uitzondering van het COC, het projectteam dat in de periode tot 2015 verschillende projecten vormgeeft. In de eerste plaats willen ze de alliantie zelf uitbreiden. Alle onderwijsorganisaties die seksuele diversiteit als onderdeel van het onderwijsaanbod zien of organisaties die onderwijsinstellingen daarbij ondersteunen, kunnen gaan deelnemen aan de alliantie. Personen kunnen zich aansluiten bij de Kenniskringen Diversiteit.

Centraal staat de (verdere) ontwikkeling van kwaliteitscriteria en het mobiliseren van organisaties om aandacht te besteden aan seksuele diversiteit. Een benchmark voor onderwijsinstellingen, de training van schoolambassadeurs en het benaderen van onderwijswethouders om een plan van aanpak te gaan ontwikkelen, zijn de in te zetten middelen. Net als het aanbieden van een begeleid veranderingstraject aan lerarenopleidingen, grote schoolbesturen en landelijk besturenorganisaties.

Sportalliantie Gelijkspele

De alliantie bestaat uit de stichting Homosport Nederland (sHN), de John Blankenstein Foundation (JBF), NOC*NSF, de Nederlandse Sport Alliantie (NSA), COC en Movisie. De alliantie wil een veilige sportomgeving voor alle sporters creëren door in de periode tot 2015 sportorganisaties bewust te maken van de positie van LHBT-sporters en blijvend te laten werken aan het voorkomen van uitsluiting, discriminatie en intimidatie. De focus ligt op landelijke bonden van enerzijds de mannelijke teamsporten, waarschijnlijk voetbal of hockeybond en anderzijds de meer kansrijke sporten als bijvoorbeeld roeien of zwemmen. Samen met deze bonden wordt een plan van aanpak ontwikkeld om de acceptatie van LHBT-sporters te vergroten. Daarnaast starten zij lokale projecten bij gemeenten of verenigingen. Movisie en NOC*NSF fungeren als expertisecentrum. De website, Sportersweb, blijft bestaan en heeft als doel een digitaal netwerk voor LHBT-sporters te bieden. Best practices worden gecommuniceerd via de eigen media.

Homo-Hetero Ouderenalliantie

De Homo-Hetero Ouderenalliantie is onderdeel van het masterplan 'De onzichtbaarheid voorbij' van het Consortium Roze 50+ dat bestaat uit de ANBO, COC, Movisie en Schorer. Doel van de alliantie is om anderen in beweging te krijgen – mainstream organisaties moeten zich bewust worden van het bestaan van homoseksuele ouderen en daar ook iets mee gaan doen. De alliantie werkt daar aan door te blijven investeren in de organisaties in het netwerk, zodat homoseksualiteit ook bij hen op de agenda komt.

De komende twee jaar wordt wederom ingezet op het vergroten van de zichtbaarheid van homoseksuele

ouderen. Door bijvoorbeeld deelname aan Roze Zaterdag en de 50+ beurs. Daarnaast willen zij de alliantie vergroten en verbreden door nieuwe partners op uitvoeringsniveau bij de alliantie betrekken, extra aandacht voor roze ouderen in de algemene zorg te vragen, toekomstige professionals op de opleidingen te trainen, en het ambassadeursnetwerk verder te trainen en uit te breiden.

Werkalliantie

FNV en het Company Pride Platform vormen samen de alliantie die zich richt op het verbeteren van de veiligheid van LHBT-ers in bedrijven. Zij willen voor de komende subsidieperiode de alliantie verbreden. Liefst met werkgeversorganisaties en misschien ook met grote bedrijven. Daarnaast willen zij het MKB en werknemers uit de maakindustrie bereiken. Het onderzoek naar het MKB dat eind 2010 is uitgevoerd geeft daar richting aan. Zij ondersteunen bedrijven bij de ontwikkeling van een algemeen veiligheidsbeleid, waarin ook rekening wordt gehouden met de specifieke positie van LHBT-ers. De bestaande netwerken van LHBT-ers binnen bedrijven worden ook in deze subsidieperiode verder ondersteund.

Alliantie Veilige Wijken

De alliantie Veilige Wijken is in oprichting. In een eerste bijeenkomst is vastgesteld dat een veilige wijk een wijk is waarin bewoners zichzelf kunnen zijn, elkaar kennen en gekend worden. Vooralsnog wordt gedacht daaraan te werken via verschillende actielijnen op macro-, meso- en microniveau. De eerste lijn richt zich op de centrale overheid (faciliteren van de veiligheidsketen, oprichting PinkAlert waar onveiligheid gemeld kan worden), de tweede op gemeenten en het 'middenveld' (creëren van voorwaarden nodig voor Veilige wijken), en de derde op de wijken zelf (wijk specifieke aanpak en activiteiten die bewoners stimuleren proactief deel te nemen, positieve invalshoek – Wijk Branding).

5.2 Overeenkomsten in aanpak GSA's

Aangezien we een algemeen toepasbaar onderzoeksontwerp ontwikkelen, zijn we nagegaan wat de overeenkomsten en verschillen zijn in de aanpak die de verschillende GSA's de komende periode willen hanteren. In de tabel op de volgende bladzijde wordt een overzicht gegeven van de activiteiten die de GSA's de komende periode willen ontwikkelen. Uit de korte beschrijvingen en het overzicht blijkt dat GSA's verschillende projecten en activiteiten willen uitvoeren. Om een voorbeeld te geven, de sportalliantie Gelijkspelen gaat de komende periode tien verschillende activiteiten ontplooiën. Voor een deel van activiteiten geldt dat deze afzonderlijk moet worden geëvalueerd. Daartegenover staat dat onderzoek naar de aanpassingen van het beleid van organisaties in grote lijnen vergelijkbaar is.

In de tabel maken we een onderscheid naar actielijnen of projecten die zich direct op de doelgroep richten en actielijnen of projecten die dat niet doen. In het eerste geval zal een evaluatie zich richten op de doelgroep die met een project wordt aangesproken, bijvoorbeeld de leerlingen en leraren van een school. In het tweede geval, de indirecte benadering, is het doel om veranderingen in het beleid van organisaties op gang te brengen. Soms wordt de implementatie van dat beleid als onderdeel van het project gezien, maar het is niet reëel bij sommige van dergelijke projecten in 2015 al aanwijsbare effecten te verwachten op de doelgroep, de achterban van deze organisaties. Evaluatieonderdelen die zich op de achterban, de 'echte' doelgroep, gaan altijd in op de verandering in de sociale acceptatie en veiligheid en op de verklaring daarvan.

Overzicht type projecten door GSA's (voor zover gegevens beschikbaar)

Benaderingswijze publiek	Organisaties	Doelgroep (binnen de organisaties)	Middel dat wordt ingezet	Doel
Indirecte benadering	<ol style="list-style-type: none"> landelijke organisaties (sportbonden, onderwijskoepels) regionaal werkende organisatie (groot schoolbestuur, grote woningbouwvereniging, PABO) gemeenten (gemeentelijke organisatie, schoolbestuur) organisatie binnen een gemeente (school, vereniging, buurthuis, verzorgingshuis) 	<ol style="list-style-type: none"> besturen/management werknemers bij de organisatie vrijwilligers 	<ol style="list-style-type: none"> ontwikkelen/aanpassen beleid implementeren beleid curriculum van een opleiding, ambassadeurs benchmark/kwaliteitskeurmerk kenniscentrum 	<ol style="list-style-type: none"> borgen aandacht voor sociale acceptatie en veiligheid van LHBT-ers door borging in de eigen organisatie en/of bij de organisatie aangesloten organisaties en/of gemeenten en/of organisaties binnen een gemeente
Directe benadering	<ol style="list-style-type: none"> landelijke organisatie 	<ol style="list-style-type: none"> alle ouderen, alle voetballers, alle leerlingen, alle werknemers 	<ol style="list-style-type: none"> media-aandacht landelijke bladen of omroep Max, exposure op beurzen met een landelijke uitstraling speciale evenementen zoals de gay pride of coming-out-dag, website/netwerk LHBT-ers 	<ol style="list-style-type: none"> vergroten van acceptatie en veiligheid door directe communicatie naar de achterban
	<ol style="list-style-type: none"> landelijke organisatie, regionale organisatie gemeentelijke organisatie organisatie binnen een gemeente 	<ol style="list-style-type: none"> eigen achterban, alle ouderen in één gemeente, alle leraren of leerlingen op één school, alle bewoners verzorgingshuis, alle werknemers in mkb. 	<ol style="list-style-type: none"> media-aandacht regionale media, evenementen in de regio/gemeente bij één organisatie of vereniging, geheel geïmplementeerd plan van aanpak om veiligheid/acceptatie te vergroten bij één vereniging of organisatie. eigen blad, nieuwsbrief, website netwerk LHBT-ers 	<ol style="list-style-type: none"> vergroten van acceptatie en veiligheid door directe communicatie naar de achterban

6. Inrichting evaluatieontwerp GSA

6.1 Centrale vragen

Het evaluatieontwerp voor een GSA richt zich op verschillende aspecten van het beleid en draait in essentie om de vraag of het beleid effectief is. Met de evaluatie wordt gekeken naar het bereiken van de primaire en intermediaire beleidsdoelstellingen (effectiviteit). Belangrijk is of bij de subsidiering van de allianties de mogelijkheden om de juiste voorwaarden voor het effectief functioneren van allianties ten volle zijn benut. Daarnaast moeten de effecten van de allianties op de daarbinnen samenwerkende organisaties worden vastgesteld, zodat duidelijk wordt of verwachtingen die beleidsmakers hebben over het effect van het middel zelf (intermediaire beleidsdoelen) in de praktijk worden waargemaakt. Ook de projecten die de allianties uitvoeren zijn onderwerp van onderzoek. De projecten hebben zowel (eigen) intermediaire als primaire doelen. In het evaluatieontwerp is tevens aandacht voor de achterliggende mechanismen, zodat de gemeten effectiviteit ook verklaard kan worden.

De evaluatie richt zich op het beantwoorden van de volgende vragen:

1. Wat is het effect van de alliantie op de deelnemende organisaties?
 - a. Op welke wijze zouden de organisaties aandacht aan de beleidsdoelen besteden als er geen alliantie met bijbehorende middelen zou zijn? Is sprake van een toename/verbetering?
 - b. Heeft samenwerking voor de partners in een alliantie tot gevolg dat de intermediaire doelen worden bereikt?
 - i. Verbreden en verdiepen bestaande allianties
 - ii. Actielijnen en projecten die elkaar versterken
 - iii. Inbedding van de projecten en actielijnen in de reguliere structuren
 - c. Wat zijn, uitgaande van de literatuur, de sterke en zwakke kanten van de samenwerking binnen een alliantie en welke verklaringen zijn daarvoor aan te dragen?
 - i. Heeft OCW/DE de juiste voorwaarden gesteld aan de allianties zodat de effectiviteit zo goed mogelijk wordt gewaarborgd?
2. Wat is het effect van de projecten en actielijnen die zich niet direct op de doelgroep richten?
 - a. Worden de intermediaire doelen van deze projecten bereikt?
 - b. Wat is het effect op de sociale acceptatie en veiligheid van LHBT-ers?
 - c. In hoeverre is het gevonden resultaat toe te schrijven aan het project of de actielijn van de alliantie?
3. Wat is het effect van de projecten van de allianties die zich direct op de doelgroep richten?
 - a. Vinden de LHBT-ers in de doelgroep dat de sociale acceptatie en veiligheid zijn toegenomen?
 - b. Is de sociale acceptatie van LHBT-ers onder de heteroseksuelen in de doelgroep toegenomen?
 - c. In hoeverre is het gevonden resultaat toe te schrijven aan het project of actielijn van de alliantie?

Bij de uitwerking van het evaluatieontwerp zullen de onderzoeksvragen verder worden geoperationaliseerd op basis van de wijze waarop een alliantie vorm heeft gekregen. Daarbij is het nodig om aandacht te besteden aan de uitwerking van begrippen als sociale acceptatie, veiligheid, of bijvoorbeeld aspecten als de meerwaarde van een alliantie en de doelstellingen die eigen zijn voor die alliantie of een specifiek project.

6.2 Inrichting van het onderzoek

6.2.1 Metingen vooraf, tussentijds en achteraf

Om vast te kunnen stellen wat de effecten zijn van de alliantie zelf op de deelnemende organisaties (vraag 1), wat de effecten zijn van de projecten die zich op intermediaire doelen richten (vraag 2) en of de sociale acceptatie van en de veiligheid van LHBT-ers in de doelgroep is toegenomen (vraag 3), zou idealiter voorafgaand aan de samenwerking en na afloop van de subsidieperiode een meting moeten worden uitgevoerd. Omdat vier van de vijf allianties al enige jaren actief zijn, is dit voor deze allianties niet mogelijk. De

meting vooraf moet worden vervangen door bestaande databronnen. Deze verschaffen inzicht in de stand van zaken voorafgaand aan de oprichting van een alliantie. Ontbreken deze bronnen of zijn ze niet compleet, dan moet worden teruggegrepen op een retrospectieve aanpak.

De tussentijdse meting richt zich met name op de wijze waarop de alliantiepartners aan de uitvoering van hun programma werken en hoe de uitgezette actielijnen en projecten tot stand komen.

Bij de meting na afloop van de subsidieperiode wordt niet alleen gekeken naar het bereiken van de primaire en secundaire doelstellingen. Net als in de tussentijdse meting wordt gezocht naar een verklaring voor de gemeten resultaten binnen de alliantie en in de verschillende projecten/actielijnen.

6.2.2 In te zetten onderzoeksmethodieken

Vraag 1: effect van de alliantie op de deelnemende organisaties

Gezien het beperkte aantal participanten zal de eerste onderzoeksvraag voornamelijk met kwalitatief onderzoek moeten worden beantwoord: (groeps)interviews (idealerweise vooraf, tussentijds en achteraf). Waar mogelijk kunnen bestaande databronnen worden gebruikt. Bij organisaties die reeds in een alliantie participeren kan gebruik gemaakt worden van retrospectie om naar de verschillen te kijken tussen voor en na de start van de alliantie. Bij nieuwe deelnemers aan de alliantie of bij de nieuwe alliantie op het gebied van wonen is dit niet nodig. Daar kan vooraf een meting worden uitgevoerd.

Naast interviews zijn ook de subsidievoorwaarden, de subsidieaanvragen en het verloop van het overleg dat tot de oprichting van een alliantie leidt, bronnen om na te gaan of de allianties voldoen aan de voorwaarden voor effectief functioneren zoals die in de literatuur worden vermeld. De verzamelde informatie wordt afgezet tegen de bestaande kennis over allianties.

Daarnaast is het relevant voor de beantwoording van vraag 2a (wat gebeurt er zonder alliantie) om bij een controlegroep na te gaan of 'vergelijkbare' organisaties, die niet in de alliantie participeren, actielijnen hebben uitgezet om aan de sociale acceptatie en veiligheid van LHBT-ers te werken. Het is afhankelijk van de sector waarop de alliantie zich richt of er organisaties zijn te vinden die geschikt zijn als controlegroep. Als we bijvoorbeeld kijken naar de ouderenalliantie dan blijkt dat de mainstreamorganisaties die niet aan de alliantie deelnemen zich onderscheiden van de deelnemer, de ANBO, doordat zij zich richten op een bepaalde religieuze of culturele achterban. De verschillen tussen de ANBO en deze organisaties aangaande LHBT-ers lijken te groot, zodat deze niet als controlegroep kunnen dienen.

Vraag 2 en 3: effecten van de projecten en actielijnen van de allianties

Zoals eerder gezegd is het bij dit deel van het onderzoek nodig om onderscheid te maken naar projecten die de doelgroep direct of indirect beïnvloeden. Is er sprake van indirecte beïnvloeding, dan richt een project zich op intermediaire doelen, zoals het aanpassen van het beleid van organisaties of het opleiden van ambassadeurs. Projecten die de doelgroep directe benaderen, richten zich bijvoorbeeld op de voetballers van een of enkele voetbalclubs en werken direct aan de verwezenlijking van de primaire doelstellingen.

De projectleiders en anderen die aan de uitvoering van een project hebben meegewerkt, beschikken over informatie die verklaart waarom een bepaald effect wordt gevonden. Door interviews vooraf, tussentijds en achteraf wordt duidelijk hoe een project verloopt en wat de sterke en zwakke kanten van een project zijn.

Indirecte beïnvloeding – intermediaire doelen (vraag 2)

Gaat het om projecten gericht op veranderingen van het beleid binnen organisaties of bijvoorbeeld het opleiden van ambassadeurs, dan zijn de onderzoekstechnische uitgangspunten gelijk aan die bij de beantwoording van de eerste onderzoeksvraag. Afhankelijk van de omvang van de doelgroep kan worden gekozen voor een kwalitatief onderzoek (enkele onderzoekseenheden) of voor een combinatie van een kwalitatief en kwantitatief onderzoek. De benchmark gericht op het beleid van scholen of het onderzoek naar beleid in het MKB levert voor dit onderdeel vanzelfsprekend ook relevante informatie. Wordt het beleid ook daadwerkelijk ten tijde van de nameting al enige tijd uitgevoerd, dan moeten ook de effecten op de sociale acceptatie en de veiligheid van LHBT-ers merkbaar zijn. In dat geval wordt ook een specifieke meting onder de 'echte' doelgroep, zoals de leerlingen of werknemers van die organisatie uitgevoerd.

Directe beïnvloeding – primaire doelen (vraag 3)

De effectiviteit van de projecten kan grotendeels met kwantitatieve onderzoeksmethoden worden achterhaald door voorafgaand aan een project en na afloop een meting uit te voeren. Daarbij is het noodzakelijk om zowel heteroseksuelen en LHBT-ers te bevragen die de doelgroep zijn van een specifiek project, als ook een controlegroep. De vragen over de primaire doelstellingen zijn vanzelfsprekend gelijk voor de specifieke doelgroep en de controlegroep.

De doelgroep waarop een actie zich specifiek richt, wordt bevestigd door middel van een vragenlijst. In dit deel van het onderzoek wordt onderscheid gemaakt naar heteroseksuele en LHBT-respondenten. De minimale totale omvang van de doelgroep van een specifiek project moet rond de 1000 liggen om tussen de 50 en 100 LHBT-ers te kunnen bevragen. Zelfs bij een aantal van 100 LHBT-respondenten zijn grote verschillen tussen de voor- en de nameting nodig om aannemelijk te kunnen maken dat een gevonden verschil niet door toevallige fluctuaties wordt veroorzaakt. Bij veel projecten zal naast een vragenlijstonderzoek onder de LHBT-ers, ook nog kwalitatief materiaal moeten worden verzameld om veranderingen in sociale acceptatie en veiligheid te kunnen vaststellen. Een voorbeeld: in een verzorgingshuis van 300 bewoners met het Roze Loper keurmerk wonen misschien tussen de 15 en de 30 LHBT-ers, die waarschijnlijk niet allemaal voor hun geaardheid uitkomen. Dan kan een vragenlijst hooguit worden gebruikt om de LHBT-ers te traceren. Vervolgens moet op een kwalitatieve manier informatie worden verzameld. Daarbij kan ook worden ingegaan op mogelijke verschillen tussen lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuelen en transgenders.

Als controlegroep kunnen bestaande dataverzamelingen worden gebruikt. Voor de eerste meting kan in het onderwijs gebruik worden gemaakt van de Veiligheidsmonitor 2010 en het Health Behaviour in School-Aged Children onderzoek (HBSC). Voor de sporters, werknemers en ouderen kan het onderzoek van het SCP naar sociale acceptatie tot op zekere hoogte uitkomst bieden. Afhankelijk van de startdatum van een project kunnen metingen in 2012 worden uitgevoerd. In dat laatste geval zijn er misschien mogelijkheden om gericht de steekproef van deze lopende onderzoeken uit te breiden, zodat voldoende heteroseksuele en LHBT sporters, ouderen, leraren, bewoners en werknemers worden bereikt⁴. Dit geldt ook voor de metingen na afloop van een project.

De projectleiders en anderen die een rol spelen bij de uitvoering van een project, maar ook de leden van de doelgroep zelf, zijn een bron waarmee de gevonden resultaten kunnen worden verklaard. Gesprekken met de projectleiders, verslagen van vergaderingen en dergelijke, en gerichte vragen aan de doelgroep over het project zijn dan ook een onderdeel van het onderzoek.

6.3 Verschillende onderzoeksopties

Uitgaande van een onderzoeksbudget van circa 100.000 euro per jaar, kan de evaluatie een eerste/nulmeting, een tussenmeting en een eindmeting omvatten. Afhankelijk van de prioriteiten en beschikbare middelen zijn verschillende varianten denkbaar. Het is een keus om alle allianties globaal te evalueren of om te focussen op een alliantie en daarbij meer de diepte in te gaan. We beschrijven kort drie varianten en geven in de tabel een globale schatting van de uitvoeringskosten.

1. Globaal onderzoek naar alle allianties

In deze opzet wordt bij alle allianties alleen een antwoord gezocht op de eerste onderzoeksvraag naar het effect van de alliantie op de aangesloten partijen en de verklaring daarvoor. Daarbij worden geen controle-organisaties gezocht om na te gaan of ook zonder subsidie de onderwerpen veiligheid en sociale acceptatie meer aandacht zouden krijgen.

2. Eén alliantie centraal

In plaats van een globaal onderzoek naar alle allianties wordt in deze opzet gekozen om één van de allianties centraal te stellen. Naast de deelnemende partijen in de allianties wordt ook het onderzoek ook uitgevoerd in een vergelijkbare organisatie als controle-organisatie om zo enig zicht te krijgen op het effect van de subsidie. Bij het opstellen van de begroting zijn we ervan uitgegaan dat naast de beantwoording van vraag 1 (het effect

⁴ Met voldoende denken we aan minimaal 150 LHBT-ers en 150 heteroseksuelen.

van de alliantie op de aangesloten partijen en de verklaring daarvoor) voor zeven projecten of actielijnen van die alliantie een antwoord wordt gezocht op de vragen 2 en 3 (effectiviteit en de verklaring van de resultaten die worden gevonden).

3. *Globaal onderzoek naar alle allianties aangevuld met vijf projecten*

In deze opzet wordt bij alle allianties een antwoord gezocht op de eerste onderzoeksvraag, net als bij de eerste optie. Daarnaast wordt binnen elk van de allianties 1 project/actielijn uitgekozen waarvoor een antwoord wordt gezocht op de vraag 2 en 3 (effectiviteit en de verklaring van de resultaten die worden gevonden). Het kan gaan om een project dat de doelgroep direct benadert of om een project waarbij voor een indirecte benadering is gekozen.

Literatuur

Benn, S. (2010). *Social Partnerships for Governance and Learning towards Sustainability*. ARIES (Australian Research Institute for Environment and Sustainability) Working Paper, January 2010.

Gillies, P. (1998). Effectiveness of Alliances and Partnerships for Health Promotion. In: *Health Promotion International* jg. 13, nr. 2, p. 99-120.

Keuzenkamp, S. (red.) (2010). *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Keuzenkamp, S en A. Oudejans (2011). *Gewoon aan de slag? De sociale veiligheid van de werkplek voor homoseksuele mannen en vrouwen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Meyer, I.H. (2003). Prejudice, Social Stress and Mental Health in Lesbian, Gay and Bisexual Populations. Conceptual Issues and Research Evidence. In: *Psychological Bulletin*, jg. 129, nr. 5, p. 674-697.

OCW (2007). *Gewoon Homo Zijn. Lesbisch en homo-emancipatiebeleid 2008- 2011*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap.

OCW (2011). *Hoofdlijnen emancipatiebeleid: vrouwen- en homo-emancipatie 2011 - 2015*. Den Haag, Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap.

OECD (2006a). *Evaluating the Effectiveness and efficiency of partnerships*. Environment Directorate, Environment Policy Committee ENV/EPOC(2006)15.

OECD LEED, 2006b. *Successful Partnerships. A Guide*. January 2006.

Santfort, T.G.M., R. de Graaf, R.V. Bijl (2003). Same-Sex Sexuality and Quality of Life: Findings From the Netherlands mental Health Survey and Incidence Study. In: *Archives of Sexual Behaviour*, jg. 32, nr.1, p. 15-22.